

Klica TRIGLAVA

Leto IV.

18. junija 1951.

Štev. 71.

SPREGOVORIL JE GRGUR NINSKI

Zadnje mesece smo v svobodnem hrvatskem in srbskem tisku zasledili ostro medsebojno polemiko. Ta se je stopnjevala ob srbskem Memorandumu Združenim narodom in ob izjavi srbskih in muslimanskih prvakov Bosne in Hercegovine. V polemiko sta posegla tudi gg. Adam Pribičević in dr. Vladko Mažek.

Aprila meseca se je pa oglasil tudi g. Ivan Meštrović, nestor hrvatskih in jugoslovanskih umetnikov, autor splitskega Grgurja Ninskega in Vidovdanskega hrama na Kosovu.

= + =

Meštrović se je zamislil ob teh medsebojnih obtožbah, izpadih in očitkih, ki jih je bil poln svobodni srbski in hrvatski tisk. Pa se je vprašal: Kam bo to pripeljalo?

"Od pričetka vojne se je v naši domovini preganjalo in ubijalo brez usmiljenja, v bojih z okupatorjem ali med seboj. Razlogi so bili številni: krivice in nasilje režima, na sprotujoči nacionalizmi, različne ideologije. Razni vplivi prijateljev in sovražnikov, predvsem pa naša surovost in pomanjkanje pameti. Izgube so bile strašne - na obeh straneh."

Meštrović ne zahaja mnogo v vzroke tega apokaliptičnega klanja; le nakazuje jih; opozarja nanje le v obrisih. Odgovarja z besedami ustaškega prvaka Mileta Budaka: "Da, na žalost smo si v tem, kar počenjamo, Hrvati in Srbi enaki", - pokazali smo, da smo en narod. "A kaj hočete, ko pa smo takšni... Zob za zob, glavo za glavo."

Te vzroke ima v mislih pri pripovedovanju, kako je postal prej omenjeni Mile Budak "ludak", le da si Meštrović ne more biti na jasnem, "ali je bil Mile bedak že od rojstva, ali pa je tak postal tedaj, ko so mu agenti jugoslovanske kraljevske vlade, hoteč ga ubiti, razbili lobanjo, da so se pokazali možgani."

Meštrović vstaja proti temu, da hi n. pr. le Starčevića obsojali za zločinca, čigar "zločin" je bil, da je bil navdušen narodnjak, medtem ko pa s takim "zločinom" ne obsoja mo Vuka Karadžića, ki na drugi strani ni bil nič manjši narodnjak kot Starčević.

Na mestu Meštrovića našteva Mladen Lorković, drugi ustaški minister, posledice tega srbsko-hrvatskega klanja: "Vse se bo moglo z nami zgoditi", morda se ho nam žanjcem slabše zgodilo kot pa oračem, "toda nekaj je pa le pojasnjeno: Razbit je mitos o srbskem junštvu in o hrvatski tisočletni kulturi".

Hrvatski nestor bi mogel še jasnejše spregovoriti kot je, - vendar so že samo te besede glas modrega človeka, ki vidi zločine na obeh straneh, ki tega spoznanja ne skriva. Gotavlja, da leži krivda za te strahote pri Hrvatih in Srbih in zaključuje, da je treba prenehati s takim početjem. Treba je odpustiti, treba je pozabiti, treba je začeti znova. Znova pri vsakem pojedincu, znova v celem narodu, srbskem in hrvatskem. "Ne moremo brez pomiritve živeti skupaj, brez pomirjenja se tudi ne moremo ločiti. Toda pred pomirjenjem moramo priti do odpuščanja, pred odpuščanjem pa vestno izpraševanje lastnih grehov."

Tako bo končno prevladala zdrava pamet, ki je za sožitje južnoslovanskih narodov in za mir na našem delu Evrope, predvsem pa za med seboj usodno tako pomešane Srbe in Hrvatke, tako zelo potrebna.

Bilo bi še prezgodaj čakati javnega odmeva na ta poziv sodobnega Grgurja Ninskega, javnega odmeva med hrvatskimi in srbskimi prvaki. Bog daj, da bi Meštrovićeve besede padle na plodna tla in da bodo končno Hrvati in Srbi med seboj razgovarjali - kaj je prav za Hrvate in Srbe.

==== + ===

NIČ REKLAME

Londonski jutranjiki so 7. junija priobčili poročilo svojih dopisnikov iz New Yorka, da je bivši kralj Peter prejšnji dan zanikal naznanilo neke ameriške firme, da je vstopil v njih službo, kot smo poročali v zadnji številki Klica Triglava. Kralj je rekel: "Seveda, nekoliko mi trda prede, toda nisem popolnoma suh."

R A Z G L E D I

S.L.ANDRÉE:

27. III. 1941.

Naša emigracija je vedno bolj podobna dobro zavezani vreči, polni rakov, po kateri padajo udarci usode. Kolikor so udarci močnejši, toliko se raki bolj grizejo med seboj. In tako je prišel na vrsto tudi 27.III.1941...

Za 27.III. so nas slavili vsi zavezniki, pri nas doma, vsaj v Srbiji in Sloveniji, pa je vzbudil val navdušenja, kakršnega še nisem videl. Prišli smo do svobode, na mednarodnem vojno-političnem polju pa smo zelo veliko, če ne odločilno vplivali na potek dogodkov. Vsaj tako pravijo v raznih zgodovinskih izjavah...

In mi?! Čudno!

Tito, ki je takrat šele 2 dni pozneje prilezel na plan s svojimi rdečimi pretorijanci, se danes hvali in slavi ta dan kot svoj. V resnici pa je takrat in še dolgo potem prično poragal "pravično vojno" nacistov proti zahodnim zaveznikom. Tako na primer ni treba pozabiti oboroženega napada komunistov iz Kragujevca na vojne oddelke v nesrečnih aprilskih dneh... Toda, kaj naj se čudimo komunistom, ki jih itak dobro poznamo.

Toda mi, ki se trkammo na prsa, češ da smo pravi narodni demokrati, mi pričenjamo po stopoma pljuvati in se odrekati tega zgodovinskega dejanja.

Razen članka g.Erjavca, sem čital tudi članek generala g.Vasilije Petroviča v "Iskri". V članku pod naslovom "Kdo je kriv?", ki je drugače zelo dokumentaričen, obtožuje na zaključku z vprašanjem v naslovu udeleženca 27.III. kot krivce za vso našo narodno nesrečo.

Mislím, da bi se danes pod podobnimi okoliščinami, enako zgodilo. Jugoslavija bi ta krat še prenesla nenapadalno pogodbo s Hitlerjem, ni pa prenesla vstopanje v pakt s Hitlerjem.

Naša nesreča ni posledica naših, temveč v prvi vrsti zavezniških napak med drugo svetovno vojno. Če nam naša zgodovina ni dovolj, pa se ozrimo na Poljsko. Zato mislim, da spača vprašanje "kdo je kriv", v "vrečo rakov".

Še nekaj! Danes pravijo tudi, da je 27.III. delo Srbov in samo Srbov. V resnici je največja večina izvršilcev in voditeljev bila srbske narodnosti. Za Hrvate ne vem; vse kakor so morali biti med oficirji in vojaštvom edinic, ki so puč izvršile. Prav tako je moralo biti med temi tudi precej Slovencev.

Za Glavni general štab pa vem točno: kapetan korvete Josip Saksida, na službi v železniško plovilbenem odseku Saobračajnega odelenja, za časa vojne poveljnik Kraljevske mornarice na Malti; general štabni pripravnik kapetan Stanislav Podboj, ki je bil tona dežurni oficir v Glavnem generalštabu in končno moja malenkost.

Vsekakor smo bili izvršilci in ne voditelji. Mislím, da tudi to, kar sem storil tona noč, ni nič posebnega. Moral sem zasesti kabinet in pisarno ministra vojske in nato pripeljati univ.prof.g.Mirka Kosiča. Ni veliko, vendar dovolj, da bi šel "na kolac", če puč ne bi uspel, kar bi bila usoda vseh udeležencev.

V pravilnost ali nepravilnost postopkov nove vlade se ne morem spuščati. Drugo jutro smo odšli na svoje redno delo.

R A Z G L E D I :V.P.: KDO JE KRIV ?

"12.000 žrtev".- Vprašanje krivde za predajo 12.000 slovenskih beguncev Titovim parti zanom treba rešiti docela objektivno.

Ni pravilno metati celotno krivdo na Britance, čeprav je danes navada, da skoro ves jugoslovanski tisk nepovoljno piše o Britancih in se laska Amerikancem, misleč, da se bomo z napadanjem Britancev prikupili Amerikancem. To se nam lahko v bodočnosti maščuje, kajti odgovorni Britanci ne bodo pozabili, kako so jih mali narodi opljivali (ko je bila Britanija v težkem položaju), pozablja joč, da je Amerikancem bližja in važnejša Velika Britanija kot pa Jugoslavija.

Kdo je kriv za predajo 12.000 slovenskih beguncev Titu?

Krivi so v prvi vrsti mnogi vodilni jugoslovanski, a posebno slovenski, politiki, ki so na londonskem radiju leta 1942, 1943, 1944 in 1945 govorili v korist Titu in Titovi "NOV" (Narodno-osvobodilni vojski) ter nas pozivali, da se Titu priključimo. Večina

teh politikov je danes ostala v emigraciji in se, morda, kesa.

Kriv je kralj Peter, ki je 12.septembra 1944 leta, preko londonskega radija pozval vse nas, da se podredimo Titu.

Krivi so mnogi politiki, ki so ostali časa okupacije v Sloveniji in z nami izbegli, a niso napravili vse, kar je bilo v njihovi moči, da zadevo pojasnijo zaveznikom, marveč so si najprej reševali svojo kožo.

In končno, teh 12.000 nesrečnikov niso pobili Britanci, ampak Slovenci-partizani, ki tudi niso bili vsi komunisti in med katerimi je bilo tudi mnogo takih, ki so stopili na Titovo stran na podlagi pozivov in po ukazu kralja Petra in nekaterih politikov v Londonu.

Zakaj torej metati vso krivdo na Britance.

Nekaj krivde nosijo nekateri nepoučeni nižji britanski komandanti, ki so smatrali

na podlagi izjav kralja Petra in nekaterih slovenskih politikov Tita in njegove partizane za iskrene zaveznike, velike heroje in borce proti nacizmu. Poleg tega je treba imeti na umu, da so ti nižji britanski komandanti verovali, da se bo s temi ljudmi - slovenskimi begunci - postopalo na isti način, kot bi z njimi postopala britanska sodišča. Bili so to vojaki, ki so se zelo malo ali celo nič bavili in zanimali za politiko.

Mar niso transporti takoj prenehali, čim je za zadevo zvedel fieldmaršal Alexander? Mnogi naši ljudje ne vedo za mučen vtis, ki ga je napravila vest o usodi transportov na kroge odgovornih Britancev: britansko vlado, duhovščino itd., in kako drastične mere so bile podvzete proti nekaterim nižjim britanskim komandantom, odgovornim za te transporte.

Uvodni članek pravi: "...tiste dni pred šestimi leti se nam je spet maščevalo naše preveliko in naivno zaupanje."

JUGOSLOVANSKA VLADA V BEGUNSTVU

Sava Kosanović v beograjski "Politiki"

Sava Kosanović, Titov veleposlanik v Washingtonu, se je pred dobrim mesecem zapletel v ostro debato v beograjski "Politiki", kateri je izjavil, da je bilo boljše, da je vlada leta 1941 zapustila Jugoslavijo in se podala v emigracijo. Na razne napade je nato Kosanović napisal daljši članek, v katerem zavrača svoje kritike, da so nežreli in da nimajo pojma o mednarodnih odnosih. Komunisti bi kajpak najraje zbrisali iz jugoslovanske zgodovine vsak vpliv "reakcionarjev" izpred vojne.

Kosanović trdi, da sta bila predsednik čehoslovaške republike dr. Beneš in francoski general De Gaulle v zelo težkem položaju, ker njunih vlad ni bilo v begunstvu. To pa ni bil slučaj z Dansko, Grčijo, Norveško, Nizozemsko in Belgijo, ki so vse imele za naj svoje izza mirne dobe izbrane vlade. Prihod jugoslovanske vlade v begunstvo aprila 1941 je izpodbil vse spletko Otona Habsburškega, in ohranil kontinuiteto Jugoslavije. Edino na ta način je bilo možno s strani le galne (mednarodno priznane) vlade prenesti oblast na Tita.

Da je obstojala resna nevarnost za razkosanje Jugoslavije po vojni, navaja Kosanović Churchilla, ki da je veroval, da je bil razpad Avstro-Ogrske "tragedija prve svetovne vojne", ki da je povzročila ustvaritev narodnih držav, ki so "balkanizirale" Srednjo Evropo. Po Kosanovičevih zagotovilih je bil Churchill ves čas vojne za ustvaritev podnavske federacije s sedežem na Dunaju. Oton Habsburškega je podpiral London, Rim, Viha in Bruxelles, zlasti po padcu Jugoslavije, in v njegovo "federacijo" najbi prišle Slovenija, Hrvaška, Vojvodina in Bosna. Otto je v Ameriki celo pričel leta 1942 organizirati habsburški bataljon.

Mar se nam je maščevalo samo naše zaupanje v Britance?

Mar se nam ni v mnogo večji meri maščevalo naše zaupanje v kralja Petra in naše politike v Londonu, za katere smo bili prepričani, da pravilno prikazujejo Britancem tako našo borbo kot stanje pod okupacijo?

Moremo tudi primerjati usodo 12.000 slovenskih beguncev z bombardiranjem Beograda na pravoslavno Veliko noč 1944. Beograd so takrat bombardirali Amerikanci in Britanci. Ali so oni krivi za to in pa za velike žrtve med prebivalstvom? Niso, ker je bombardiranje Beograda zahteval Tito, a Titovo avtoriteto so povzdignili nekateri jugoslovanski politiki v Londonu, ki so sedaj z nami v emigraciji.

Slučaj preda je 12.000 slovenskih beguncev je treba preiskati podrobno in nepristransko ter šele nato izreči sodbo.

= + =

Na osnovi Fotičeve akcije v USA je tudi predsednik Roosevelt prišel do prepričanja, da nima smisla siliti Srbe in Hrvate, da žive skupaj. Roosevelt je rekel, da bi bilo najboljšo, da postanejo Srbi neodvisni, Hrvate pa da se stavi pod varuštvo.

Tako je prišlo oktobra 1944 do sporazuma med Churchillom in Stalinom o razdelitvi Jugoslavije na interesne sfere. Zapadni del naj bi bil pod anglo-ameriškim vplivom, vzhodni pa pod sovjetskim. Ta sporazum je dobil svojo obliko tudi v Tito-Šubašičevi vladi, ki je s tem rešila obstoj države Jugoslavije.

Kosanović s tem konča svoj članek in ne pove, kaj je temu sledilo. Zaključek pa si lahko napravi sam vsak komunist in nekommunist.

SPOR TITO-MOSKVA BLUFF?

(naš dopisnik poroča)

V Avstrijo je pribežal nekdo, ki je dobro poučen o jugoslovanskih notranjih razmerah. Po njegovem mišljenju je spor Tito-Moskva gola prevara. Izjavil je, da so komunisti-stalinisti še vedno na važnih položajih. Begunec sicer meni, da je Tito osebno gotovo podrl mostove za seboj, toda stalinisti hlinijo svojo lojalnost in ni dvoma, da delajo to po direktivi Moskve. Zanimivo je, da kominformski begunci iz Jugoslavije ne uživajo v satelitskih deželah one podpore, ki so jo pričakovali. Posreči se jim priti le v stik s krajevnimi komunisti, nikakor pa ne z Rusi, kot so si domišljali, ko so iz Jugoslavije pobegnili.

KLIC TRIGLAVA izhaja vsak prvi in tretji ponedeljek v mesecu. Letna naročnina znaša 24 šilingov. Za tujino velja odgovarjajoča vsota s posebnim doplačilom za letalsko dostavo. Vse informacije nudi uprava KT.

KRALJ IN STRANKE

Poročilo našega dopisnika. -

London, 10. junija. - Klic Triglava je že nekajkrat poročal o nesporazumu, ki vlada med kraljem Petrom in prvaki političnih strank, ki so združeni v Jugoslovanskem narodnem odboru v Londonu pod predsedništvom prof. S. Jovanovića.

Vzroki za nesoglasje so globoki in načelnega značaja. Poznano dejstvo je, da kralj Peter že nekaj let postopa dokaj samovoljno, da zbira okoli sebe ljudi brez potrebnih kvalifikacij in da z njimi podvzema dalekosežna dejanja ali pa na njihov nasvet daje politične izjave.

To je bil vzrok, da se je Jugoslovanski narodni odbor 16. novembra 1947 pismeno obrnil direktno na kralja Petra. Opozoril ga je na pomanjkanje potrebnih stikov med kraljem in predstavniki političnih strank.

Kralj sam na to pismo ni odgovoril, da si je Jugosl. narodni odbor posebej v pismu izrazil željo, da ostane stvar v rajožjen krogu. Tudi kralj ni pristal na ustmeni razgovor s člani narodnega odbora. Pač pa je po kraljevem nalogu tedanji šef kraljeve pisarne gen. Radović poslal Jugosl. narodnemu odboru neko "saopštenje", da kralj ne deli mišljenja političnih prvakov, kot so ga izrazili v pismu 16. novembra 1947.

Zato se je 6. februarja 1948 Jugoslovanski narodni odbor s podpisi sedmih članov (gg. Jovanovića, Banjanina, Bobića, Vilderja, Gavrilovića, Kneževića in Miletića) obrnil na kralja z daljšo spomenico. Uspelo mi je dobiti besedilo te spomenice, ki je vsled daleko sežnih zaključkov važen dokument jugoslovanske emigracije. Razumljivo je, da Jugosl. narodni odbor izhaja iz predpostavke, da je kralj Peter še vedno ustavni vladar Jugoslavije in da so predvojne politične stranke edini legitimni predstavniki narodne volje.

Najbolj izraziti odstavki iz te spomenice so:

"Mi prav tako obžalujemo, da je V.V. (Vaše Veličanstvo) ponovno odobrilo in poslušalo nasvete nepoznanih in nepozvanih zaveznikov in znova prevzelo direktno odgovornost za politiko, ki jo mi smatramo za zelo nevarno, kot smo jo smatrali tudi popreje. Obžalujemo zato, da je Vaša izjava v tem "Saopštenju" potrdila naš strah in bojazen, ki smo jo izrazili v našem pismu 16. novembra preteklega leta., strah in bojazen, ki je plod dolgotrajnih mučnih izkušenj tako nas osebno kot strank, ki jih predstavljamo in katerim pripadamo."

"Nekdo mora narodu odgovarjati za kraljeve akte. Ako se ne ve, kdo odgovarja, ako ni svetovalca Krone odnosno je v mraku, nepoznan, je naravno, da odgovarja nositelj Krone, v tem slučaju Vi, V.V. Vaše poslednje "Saopštenje" kaže polno pomanjkanje poznavanja najosnovnejših političnih načel in nudi jasno podlago za kraljevo diktaturo, ki bo po vseh posledicah prav tako temna kot je danes nevarna po svoji lahkomišljeni neresnosti."

"Pritožujete se, da Vam želimo omejiti svobodo kretanja. Mi ne, V.V., marveč ustavni principi, principi pisanih in nepisanih ustav, z globokim smislom in važnostjo, tako v normalnih kot v nenormalnih prilikah. Vi niste privatna oseba. Samo privatnik more imeti takšno svobodo kretanja kot si jo Vi danes dajete sebi. Samo privatnik se more po svoji lastni volji sprehajati od Pariza do St. Moritza in od St. Moritza do Monte Carla. Neki kralj more kaj takega početi, ko je že dejansko in stvarno abdiciral (se odpovedal prestolu-op.ur.). Oni, ki Vam je nasvetoval in ki Vam še danes nasvetuje to svobodo kretanja, vzbuja tak vtis o Vas in kar je še slabše, povzroča, da Vi sami dajete o sebi tak vtis. Ko ste leta 1942 odšli v USA ste s posebnim državnim aktom prenesli izvrševanje kraljevske oblasti na vlado. S tem je tudi potrjeno, da je London rezidenca V.V. in sedež kraljevske vlade v emigraciji. Vaš odhod v Kairo, toda z vlado, ni izpremenil tega dejstva; Vi ste se, zopet z vlado, vrnili v London. Danes ni vlade, na katero bi bilo mo goče prenesti kraljevsko oblast, toda je zato še večja dolžnost V.V., da je stalno v svoji začasni rezidenci."

"Mi nimamo ničesar proti Vašim osebnim prijateljem in "zaslužnim Jugoslovanom". Toda kadar oni dajejo in Vi sprejemate njihove politične nasvete, potem je prvi pogoj, da pri dejo javno na dan tudi s svojimi imeni in s svojimi programi, prav tako kot to delamo mi, da narod tako tu kot doma vidi in oceni, kaj pomenijo ta imena in ti programi, da prevzamejo odgovornost nase in da se ne skrivajo za Krono in na Krono mečejo odgovornost za nevarne posledice svojih nasvetov. To početje iz teme je nedemokratsko in v tem slučaju more biti fatalno. Ali V.V. sploh ve, koliko je doslej izdalo podpisanih opolnomočij na osnovi nasvetov teh svojih prijateljev, komu in kaj so vse ti ljudje z njimi napravili? Ali jih je nam potrebno naštevati? Ali V.V. ve, kaj so vse ti Vaši prijatelji, z Vašimi opolnomočij in pooblastili razgovarjali s tujimi predstavniki?"

"V.V. pravi, da narod od Njega zahteva, da je aktiven. Vsekakor, toda da je modro aktiven, da ne dela po nasvetih ljudi iz teme, nepozvanih in nepoznanih, in da se strogo drži demokratskih načel, od katerih je eno izmed prvih javnost kraljevskih svetovalcev in prepričanje naroda, da so oni zares demokratskega prepričanja in da so svoja demokratska načela tudi z delom pokazali. V.V. poziva vse k slogi. To je popolnoma v redu. Toda prvi pogoj je skladnost Krone in poznanih ter priznanih demokratskih predstavnikov naroda."

"V.V. se vara, ako misli, da želimo vreči odgovornost za 10. avgust 1943 na druge, ko pravi, da mi dobro poznamo pravo resnico in sleherno odgovornost. Ravno zato, ker jo poznamo, smo Vas opozorili na ta usoden datum. Mi smo Vam že preje pravili in Vas sedaj prosimo, da globoko premislite in da doumete, da ni gol slučaj, navadno časovno sovpadanje, zadnje politične vlade, -ko ste odpustili stranke in njihove predstavnike, ko ste postali "svoj lastni gospodar", padli s predstavnikov strank na "poedince", "prijatelje" in uradnike, - da so se od tega dneva dogajale tiste težke nesreče in v tisti polni meri, v kolikor je zanje ležala odgovornost na jugoslovanski strani. Ako V.V. želi, mi bi Mu mogli podati celo zgodovino predaje države samozvanemu maršalu Titu. Podpisniki tega pisma nimajo pri tem kaj prikrivati ali sebi karkoli očitati. Mi prav dobro vemo, da bi bila verjetno naša država prav tako predana samozvanemu maršalu, pa če bi se tudi na jugoslovanski strani ne podleglo pritisku naših velikih zaveznikov. Verjetno bi se prešlo tudi preko Vašega odpora enako, kot se je prešlo preko odpora predsednika poljske republike in poljske vlade. Toda bi imeli zato danes drugačen moralni položaj. Vi ste, Veličanstvo, podlegli. Ne po našem nasvetu. Vemo, da so bili tudi politični ljudje, ki so sledili zavezniškim zablodam. Toda njihovo opravičilo je, da so to storili šele, ko je V.V. podleglo. Toda mi, ki podpisujemo to pismo, nismo podlegli. Niti na enem aktu predaje države Titu, od prvega do zadnjega, ni naših podpisov. Vi prav dobro veste, čigavi podpisi se na njih nahajajo in kdo jim je dal najvišje odobrenje ter formalno legalnost."

"Imate pravico, da razgovarjate z vsakim državljanom Jugoslavije, da slišite, ako želite, mišljenje vsakega poedince, toda državno politiko je možno voditi samo eno in to s polno odgovornostjo, kajti tudi odgovornost je lahko samo ena. Vaši skrivni svetovalci so se najbolj spravili nad politične stranke in posebno nad JNO. Mi v Odboru ne branimo svoje osebne ambicije niti posebne partijske interese, marveč branimo načelo, da brez strank ni političnega življenja. Danes velja za nas, pa tudi za Vas, stanje, ki je bilo v državi 27. marca 1941. Jutri, po zlomu totalitarnega nasilja, pa se bo narod sam odločil, katere stranke ga bodo predstavljale. Toda tako danes kot jutri se mora državna politika voditi edino in izključno s strankami. V dobi današnje borbe celega civiliziranega sveta proti totalitarnim načelom se ne more in ne sme zastopati drugačno stališče, a še manj po njem ravnati. Brezumnost iz vrst teh zakulisnih prišepetalcev gre danes tako daleč, da se JNO napada tudi zato, ker brani načelo legitimnosti in državne kontinuitete. Medtem pa mora biti osnova naše politike, da nista niti sovražna okupacija niti današnji uzurpatorski režim prekinila legitimnost in kontinuiteto življenja Kraljevine Jugoslavije. Brezvestni svetovalci mislijo, da Vam bodo najbolj ugodili, ko trdijo, da sedaj nič ne obstoja razen Krone, odnosno osebno samo Kralj, in da Njemu niso potrebne niti stranke, niti politiki, niti ustanove. Ne zavedajo se, da edino princip legitimnosti in državne kontinuitete čuva tudi pravo Krone. Kajti, ako nič ne obstoja od stare Jugoslavije, kot države, ako je vse razbito in uničeno, potem je ugasnilo tudi pravo Krone."

Pismo nadalje govori o kralju kot ustavnem faktorju, ki se mora tudi v današnjih izrednih prilikah držati gotovih ustavnih predpisov. Nekatere je danes ne mogoče izpolnjevati, ostali pa so nekateri, katere je možno in se mora polno ali nepopolno ali vsaj približno izpolnjevati. Najvažnejši so sledeči:

"V normalnih prilikah mora biti vsak kraljev akt sopedpisan od ministra, ki na ta način prevzame odgovornost naše namesto kralja. Ta predpis naše ustave odgovarja tistemu načelu ustavne monarhije, ki je, že davno formuliran v priznanem reku: Kralj ne more dela ti sam. V ustavni zgodovini Srbije so bile dobe, ko je kralj postavljaj ministre po lastni izbiri, a bile so dobe, ko jih je moral soglasno z načeli zapadno-evropskega parlamentarizma jemati iz skupščinske večine."...."Kar se tiče Jugoslavije, pa se je celo po ukinitvi Vidovdanske ustave zahteval sopedpis na kraljevih aktih in sprejet je bil zakon o ministrski odgovornosti. Načelo, da kralj ne more delati sam, je bilo postavljeno tako v splošno državnem kot v osebno kraljevem interesu. Ako bi delal sam, bi bil kralj osebno odgovoren za svoje akte, - a jemati Ga osebno na odgovornost ni možno drugače nego potom prevrata in revolucije."

"Kralj deli vrhovno oblast z narodnim predstavnštvom. V današnjih izrednih prilikah ni možno vršiti novih volitev, niti ne, kot je bilo storjeno 1914 leta, sklicati stare skupščine, kateri je potekel mandat. Vse kar je kralju možno, je vzdrževati zvezo s političnimi faktorji, ki so bili običajno predstavljeni v parlamentu. V zapadnih demokracijah je že stara praksa, da se v slučaju vojna preneha s strankarsko borbo in osnuje vsestrankarska vlada ali vlada čim širše koalicije. Takšna vlada je bila osnovana pri nas 27. marca. Vsestrankarska vlada ali vlada najširše mogoče koalicije, olajšuje odložitve volitev do boljših prilik."...."V koaliciji strank najde kralj v današnjih prilikah tudi nadomestilo za parlament."

"Skratka, brez stalne rezidence, brez odgovornih svetovalcev in brez sodelovanja političnih ljudi, katerih stranke so bile doslej zastopane v narodnem predstavnštvu, kralj ne more delovati kot ustavni faktor."

"V.V. Z zavrnitvijo Trojnega Pakta 27. marca 1941 in s prevzemom uprave države povlači narodnih strank, narod nas je pozdravil z nepopisnim navdušenjem, čeprav se je zave-

dal brezupnega položaja, v katerem se je nahajal. V teh pozdravih in v tem navdušenju so predstavniki narodnih strank našli moralno silo in legitimacijo, da nadaljujejo vojno v tujini s tedaj edinim velikim zaveznikom v boju, Veliko Britanijo. Narod je pozdravil to vlado, ker je videl v njej predstavnike svojih strank, poznanih po svojem delu med ljudmi skozi dolgo vrsto let. Ravno zaradi tega, ker je narod dajal našim strankam to legitimacijo v preteklosti in na ta usodni dan, so nas zavezniki tudi priznali kot legitimno vlado v tujini, kakor tudi narod v domovini za ves čas vojne, do 10. avgusta 1943. Niti V. V. s svojim samolastnim aktom dne 10. avgusta 1943, uvedbo uradniške vlade, niti Vaši nepoznani svetovalci, nam ne morejo danes v tujini - kot tudi ne samozvani maršal v domovini - odvzeti te legitimacije. V tem pogledu je vsa borba Vaših svetovalcev iz teme zaman, Vas pa brezvestno tira na nevaren klanec. Mi Vas na to opozarjamo, zavedajoč se, da vršimo samo svojo dolžnost, ko Vam pošiljamo ta nasvet. Želimo verovati, da ga boste usvojili. V tej nadi ostajamo Vašemu Veličanstvu udani..... (slede podpisi)"

=== + ===

AKADEMIKI POZOR!

Narodni Odbor za svobodno Evropo zbira dokumentacijo (imena, naslove, doseganje stu dije, itd.) študentov emigrantov iz za železne zavese po narodnostih, v cilju podelitve eventuelnih štipendij za dokončanje študija ali specializacijo. To vprašanje je ne kaj mesecev študiral član centralnega društva v New Yorku, Mr. Poole, v Parizu in drugih evropskih državah. Na jesen bo NCEE verjetno začel s prvo akcijo na tem polju. Pozivamo zato vse akademike, tudi izven Britanije, da pošljejo svoje podatke Akademskemu klubu, c/o Slovensko društvo v Vel. Britaniji, 222 Walm Lane, London, N.W. 2. Podatke sprejema tudi uredništvo Klica Triglava, 53, Bucks Hill, Chapel End, Nr. Nuneaton, Warwick.

The Union of Catholic Students razpisuje za Slovence eno mesto v International Summer School v St. Edmunds College-u, Ware, in sicer v času od 8.-17. avgusta t.l. Predmet tečaja je "Teologija in posvetna znanost". Tečaj bo brezplačen. Kdor se za to mesto za nima, naj se čimprej obrne na Akademski klub pri Slovenskem društvu.

KAKO SO PROSLAVLJALI 1. MAJ

Sledeča navodila je objavil Slov. poročevalec: "V noči, od prvega na drugi maj bodo vsi gostinski lokali odprti vso noč ter seveda primerno založeni z jedajo in pijačo. V vseh kavarnah in v nekaterih gostilnah, pa tudi v združenih domovih v Zadobrovi in Zalogu, bo ples. Da bo naše mesto (Ljubljana) ob prazniku imelo tudi na zunanji praznični izgled, naj prebivalci čim lepše okrase okna svojih stanovanj, v jutranjih urah pa naj na okna postavijo tudi radioaparate, katerih zvoki bodo dvigali praznično razpoloženje."

ZA MARIŠA NI OKUSA

3. maja so odprli v Wolfovi ul. v Ljubljani novo knjigarno. Ljubitelji knjig pa so se postavili v vrsto že ure pred otvoritvijo. Ko se je prodaja tistega dne končala, so ugotovili, da so se kupci najbolj zanimali za "Iliado", Goetheja "Pesmi", Slovenski prapovis, Prešerna, slovenske in svetovne klasike. O Marxu, Engelsu itd. nismo čuli.

DROBNE VESTI

Na Primorskem so elektrificirali vasi Kal nad Kanalom, Levpa, Koprivišče in Dol. Dalje vasi Podtabor, Nesreče, Podstenje in Podstenjšek v ilirskobistriškem okraju.

V zagotovljeni preskrbi ostanejo v bodoče v Sloveniji le še kruh, maščobe in sladkor, za otroke pa še riž in kakavovi izdelki.

Na Vinici so 17. junija odkrili spominsko ploščo Otonu Župančiču, v njegovi rojstni hiši pa odprli pesnikov muzej.

"Pozdrav borcem proti hegemonistični politiki podrejanja drugih držav, ki jo vodi ZSSR!" - je bil napis, ki so ga nosili v Beogradu v prvomajski povorki.

Tito je imel lažjo operacijo, ki so jo z združenimi močmi izvršili prof. dr. Lavrič, prof. dr. Igor Tavčar in prof. dr. Bogdan Brečelj.

NOVA VLADA V SLOVENIJI

Prezidij:

Josip Vidmar, predsednik; podpredsedniki: Ivan Regent, Edvard Kočbek, France Bevk. Člani: Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Jože Rus, Franc Leskošek, Miha Marinko, Jaka Avšič, dr. Marijan Brečelj, Tone Fajfar, Janez Hribar, Boris Kraigher, Maks Krmelj, Ivan Maček, Janez Mlakar, Angela Očepek, Zoran Polič, Janko Rudolf, Peter Stante, Lidija Šentjura.

Vlada: Miha Marinko (predsednik); Ivan Maček (podpredsednik in predsednik Sveta za gradnje in komunalne zadeve); dr. Marijan Brečelj (podpredsednik in predsednik Sveta za predelovalno industrijo); Sergej Kraigher (podpredsednik in predsednik Gospodarskega sveta); Boris Kraigher (notranje zadeve in predsednik sveta za zakonodajo in zgraditev ljudske oblasti); Zoran Polič (finance); dr. Helij Modic (pravosodje); Tone Fajfar (delo); Boris Zihlerl (kultura in prosveta); dr. Jože Potrč (zdravstvo in socialna politika); Stane Kavčič (energetika in ekstraktivna industrija); Janez Hribar (kmetijstvo in gozdarstvo); Viktor Avbelj (blagovni promet).

Poštšina za pakete v Jugoslavijo se je v Angliji podražila. Paket do 2-lbs je 5/3, do 7-lbs 7/-, do 11-lbs 9/- in do 22-lbs 15/6, kar je največja dovoljena teža. Sme se pošiljati vse, razen kave (1-lbs), sladkorja in čaja (največ po 2-lbs).

Anketa Klica Triglava (V)CERKEV, ŠOLA IN KULTURNIKI

Pod tem naslovom bomo podali odgovore na vprašanja, ki jih je zadalo uredništvo Klica Triglava beguncem, ki so nedavno pribežali iz domovine in ljudem, ki so še ostali doma in so nam bili dosegljivi. Med njimi so tudi trije komunisti. Vprašanci pripadajo raznim slojem in poklicem ter so doma iz raznih krajev Slovenije. Vključili pa smo tudi Srbe, Hrvate in Makedonce. Odgovore podajamo po večinskem mnenju skupno, ostale pa posamezno, vzdržujoč se pri tem slehernega lastnega komentarja.

VPRAŠANJE: Kakšno je danes gledanje slovenskega človeka na vero, Cerkev? Ali se opaža tendenca, naj bo kler docela depolitiziran in naj se posveča izključno duhovnemu delu?

ODGOVOR: Večina odgovorov soglaša, da ljudje zelo dobro obiskujejo cerkve, ne pomeni pa to zgolj versko gorečnost, marveč tudi demonstracijo proti režimu. Nove razmere bodo dale svoj pečat in s tem je treba računati. Posamezni odgovori vsebujejo naslednje misli:

"Gledanje na cerkvene predstojnike je danes deljeno. Eni gledajo v njih dušne pastirje, drugi pa predstavnike SLS stranke. Ne bi se moglo trditi, da je vsa slovenska duhovščina sprevidela, da je njeno dosedanje delo bolj škodilo kot koristilo cerkvi."

"Kot ena največjih posledic komunistične vladavine bo brezdvomno drugačno gledanje ljudi na vero in Cerkev, zlasti mladine. Komunistom se ni posrečilo samo to, da so s silo popolnoma ločili cerkev od države, temveč tudi to, da so večino prebivalstva prepričali o pozitivnosti tega koraka. Verska gorečnost pri mladini je zelo padla. To so komunisti dosegli s poučevanjem in razlaganjem modernih prirodnih znanosti (Darvinizem etc.). Postoji vprašanje, ali se duhovščina sme odreči vmešavanju v politično življenje."

"Kler je danes popolnoma izločen iz političnega življenja, ne vem pa kako bi se za držal v primeru osvoboditve Jugoslavije."

"Slovenski človek vidi v veri nekaj potrebnega. V cerkvenih predstojnikih vidi še vedno nekake predstavnike SLS, počasi pa narod prihaja do mnenja, naj bi se duhovščina posvetila samo svojemu poklicu."

"Glede na neznosno življenje ima danes slovenski človek edino oporo v veri. Kljub zatiranju vere, ljudje hodijo v cerkev bolj kot kdajkoli poprej, o kakšnem klerikalizmu pa ni več govora. Duhovniki se za politiko v večini ne brigajo in so se vsi razen malih izjem tudi izjavili proti neki duhovniški ustanovi, postavljeni od vlade. Poleg tega bi takoj, čim bi se začeli vmešavati v politiko, riskirali zapor ali pa nepriljubljenost pri ljudeh, če bi stopili na stran današnje vlade. Po mojem mnenju je Cerkev in vera pri katoliškem prebivalstvu zelo pridobila na veljavi, posebno tudi za to, ker je mnogo duhovnikov zaprtih, ne radi političnega prepričanja, ampak radi svetovnega nazora, ki ne more biti pri duhovnikih dialektični materializem. Kljub vplivu, ki ga ima Cerkev, je pa vendar danes stališče duhovnikov v Jugoslaviji zelo težko, ker jim je prepovedana vsaka najmanjša propaganda za vero. Saj se niti ne izdajajo poučne verske knjige, niti molitveniki, ne dobite za nobeno ceno rožnoga venca in se sploh na vseh poljih ovira versko vzgojo mladine. Mladina se v šolah vzgaja v materialističnem smislu, po novem sistemu otroških jasli in "Domov igre in dela" pa se hoče mladino povsem odtujiti od staršev, ki bi jo eventualno vzgajali v smislu krščanstva. Glede na to, morajo biti duhovniki res pravi dušni pastirji, da morejo pridobiti zase zlasti mladino."

Komunistične izjave pravijo k temu vprašanju sledeče: "Ne vem, kako je natančneje s tem delikatnim vprašanjem. Morda je današnji čas pozitivno vplival na duhovščino. To da ne smemo izgubiti iz vida duhovniške discipline, podrejenosti škofu in papežu. Da si bo hotel Rim zasigurati svoje položaje, pa je logično." - "Med Slovenci je cerkev najmočnejše privlačno organizirano telo, okoli katerega se nemoteno zbirajo, dosti bolj kot pred vojno, kajti vsaka javna manifestacija proti režimu je nemogoča, ni nemogoče pa hoditi k mašam in tam tiho demonstrirati. Cerkev je predvsem politična organizacija. Duhovščina pa izgleda, da ni sprevidela, da je s svojim preteklim poseganjem v politiko škodila veri in Cerkvi. Le malo je takih primerov, kjer se opaža potreba po depolitiziranju Cerkve. Za ustvaritev tega ravnotežja, je potrebna druga sila, predvsem akcija pri najodgovornejših, podkrepjena s terenskim delom. Omenjam, da sem osebno antiklerikalno, čeprav ne brezverec in da je zato moje mišljenje precej subjektivno." - "Kljub današnjem nji je vera ostala vsajena v duši Slovenca. Četudi so duhovniki, iz rdeče bojazni, mnogo v Sloveniji grešili in se kompromitirali politično v bivši Jugoslaviji in za časa vojne, narod vidi v cerkvenih predstojnikih dušne pastirje in obenem nasprotnike sedanjega režima, ki danes še posebej imajo velik vpliv na narod, tudi političen."

VPRAŠANJE: Kakšen je inteligenčni nivo diplomiranih absolventov slovenskih srednjih in visokih šol?

ODGOVOR: Nivo je sila padel takoj po vojni, sedaj se pa počasiboljša.

"Povojni način forsiranja pouka je mnogo škodoval dijakom." - "Inteligenčni nivo je nizek pri onih, katerim so bila po vojni dane vse olajšave, n.pr. bivšim partizanom, invalidom itd., ki so se naenkrat znašli z veliko maturo ali s končano univerzo. Kasneje se je stvar zresnila in uredila."

"Nivo je mnogo nižji, ker se polaga važnost v prvi vrsti na politično udejstvovanje! ... Je pa zdrava pojava dejstvo, da znajo misliti s svojo glavo, čeprav je negativno, da poznajo preveč sofistiziranja, kar je posledica skrivanja lastnih občutkov. Obenem je tudi precejšnje število takih, ki so napojeni z antikominformizmom in protidemokratskimi idejami. "Izvižati" znajo celo logična dejstva."

"Absolventi srednjih šol danes gotovo nimajo tiste splošne izobrazbe, ki so jo imeli pred vojno. Glavni vzrok temu je ta, da kratkomalo nimajo časa, da bi se popolnoma posvetili študiju. Večni sestanki, udarniško delo, ki jih utruja, prisiljeno politično delo dijake ovira pri učenju. Poleg tega nimajo tiste brezskrbnosti, kot so jo uživali včasih in nobenega pravega razvedrila. Če pa vzamemo v poštev še prehrano, ki gotovo slabo vpliva na telo doraščajoče mladine, si pa lahko predstavljamo, da ne morejo doseči tiste inteligenčne stopnje, kot bi jo v normalnih časih. Profesorji tudi nimajo prave avtoritete, ker danes pomeni več dijak, ki je komunist kot pa deset profesorjev nekomunistov. Zgodijo se tudi, da izključijo iz šole tudi najboljšega učenca, če je politično nezaveden in ima osebni vpliv na ostale sošolce, oni, ki so komunisti, pa izdelajo tudi, če ničesar ne znajo. V šolah, kot je gospodarski tehnikum, pa je izobrazba tudi preveč enostranska. Glavni predmeti so danes politična ekonomija (seveda v komunističnem smislu), pravo (tudi komunistično), predvojaška vzgoja tudi pri dekletih, planiranje in podobno. Vendar je kljub temu večina mladine nekomunistične in imajo oblasti velike težave, da v vsakem razredu postavijo kot vodilna vsaj enega komunista. Kajti zgodi se celo, da med štiridesetimi učenci ne morejo dobiti niti enega in morajo potem iz paralelnega razreda enega prestaviti v dotični razred. Ta pazi, kaj se dijaki med seboj menijo, kje se shajajo in če redno posejajo sestanke "Ljudske mladine Slovenije", katere član mora biti vsak učenec. - Na univerzi je nekoliko drugače. Absolventi tehničnih fakultet, medicine, filozofije itd. imajo po mojem mnenju isto znanje, kot so ga imeli oni pred vojno, razen morda ne toliko splošne izobrazbe. Pač pa ekonomska in pravna fakulteta ne pomenita dosti, ker tam glavno vlogo zopet igrajo politični predmeti. Tako tudi na pedagoški fakulteti in čisti filozofiji." - In v naslednjem še izjavi komunist:

"Napačno se mi zdi gledanje, da je danes univerza samo fabrika novih intelektualcev. To je bilo morda pričakovati takoj po vojni, vendar se je moral marsikdo razočarati, ko je mislil, da bo zlahka prišel do doktorata. Prva leta je prišlo na univerzo mnogo dijakov, ki so dosegli maturo potem raznih tečajev. Vse kaže, da so ta plevel sedaj počistili."

VPRASANJE: Ali je oni del slovenskih kulturnikov, ki je aktivno podpiral OF, v srcu sprevidel, da je bila pot napačna in da slovenska kultura ne more bazirati na boljševiškem materializmu kot sploh resnična svobodna kultura ne, sicer ni več kultura?

ODGOVOR: Večina vprašanih se strinja, da je večina kulturnikov, ki so aktivno podprli OF za časa vojne in takoj po vojni, izpremenila mišljenje. Smatrajo, da mora biti kulturni razvoj svoboden. Oni pa, ki se režima še vedno drže, se drže iz materialnih komunisti. Dodatni komentarji pa pravijo:

"Ogromna večina slovenskih inteligentov in kulturnikov ni bila nikdar komunistično usmerjena, ampak racionalno zavedna in se je samo kot taka vključila v OF ter je kasneje z redkimi izjemami izprevidela, da je pomenila enostavno številko v masi v svrhu blefiranja pred zunanjim svetom."

"Skoraj vsi kulturniki z nekaterimi malimi izjemami so danes odločno proti komunizmu. Spoznali so ramreč, da vsaka diktatura kulturo zavira, bodisi na literarnem, ali na takršnem drugem polju. Po mnenju komunistov naj bi bila vsa umetniška dela tendenciozna. Slikarji naj bi slikali le tovarne, traktorje, ljudi pri delu, državne voditelje in podobno, pisatelji pisali le o borbi med buržoazijo in proletariatom itd."

"Zdi se mi, da slovenski inteligent ne gleda, kot bi rekel komunist - idealistično na svet. Iskal pa bo novih vzorov pri Amerikancih, katerim bo prej verjel. Nujno se povzavlja vprašanje svobode, tako da je morala uradna linija, preje strogo kopirana po ruski, veliko popustiti."

Komunist pravi takole: "Slovenski kulturniki živijo danes že dosti bolj svobodno kot so živeli pred par leti. Oni se tega veselijo in upajo na nadaljne zboljšanje sedanjega polčlaja. Kritika (literarna) je danes mogoča v precej širokem obsegu. Glazbeniki in literatje danes lahko hodijo precej številno v tujino (na Zapad) in zato je pričakovati, da bodo prinesli s seboj tudi nove ideje, ki bodo imele svoje posledice na notranje življenje v državi. Prepričani pa so in so bili, da je kultura le takrat kultura, kadar je svobodna. O tem nam pričajo tudi številni neuspeli "linijski" sestanki raznih umetnikov." -

Poglavje v prihodnji številki se bo pečalo z gospodarskimi vprašanji.